

cordis est in sanctos ejus, et respectus in cecetos illius. Hic autem respectus Dei, respectus utique sapientie, bonitatis et potentie, quemnam thesaurum in nostris visceribus procreabit, nisi illum, qui omnis virtus lucem et pulchritudinem et divitias continet? Unde non incongrue interrogatus D. Basilus in regulis brevioribus, quisnam esset thesaurus bonus? Ille scilicet, cui Dominus caelorum regnum comparaverat, respondit: « Sane quidem prudentia omnis, qua est in Christo, virtutis ad gloriam Dei thesaurus bonus est. » Quibus verbis nomine thesauri perfectionem intellexit, quae breviter appellatur omnis virtutis prudentia, sive sapientia; et hunc thesaurum non auri aut argenti esse, quae fures effodiunt et furantur, sed omnium esse virtutum et omnium honorum spiritualium manifestissime explicavit.

Septuaginta pro eo quod interpres noster habet: *Non dabitur aurum obrizum pro ea*, ex Hebraeo vertunt; ob idem *συρτασθησιν ουκ εστις*, non dabit conclusuram pro ea. Monet autem S. Gregorius Nazianzenus ita nuncupari divitias; quoniam has diligenter ut tuta sint concludimus. Quare S. Augustinus hoc loco legit: *Non dabitur aurum pro ea inclusum.* Hinc in arcanis litteris auri dicuntur *concludentes*, qui pecuniam sicutissimè colligunt et includunt; de quibus ita loquitur Isaias, cap. 52, 7: *Fraudulenti vasa pessima sunt.* Ubi pro avaro D. Hieronymus fraudulentum vertit, ab eorum hominum genio et consuetudine, quod magnarum fortunarum cupidi, struendis fraudibus et machinandis sint obnoxii. Sed ad Hebraei vocabuli vim et significationem propius accedunt eruditi quidam interpretes, qui vertunt *parcum, tenacem, avarum.* In stylo Isaiæ est *לע כלי*: quæ vox proprie *concludentem* significat, à *כלל*, id est, *conclusit*. Notat mirum pius Vates avarorum illud genus, qui omnem mentem et industriam collocant in accumulandis omni artificio pecuniis; quas domi ita includunt, ut nihil exire possit ad ullius bonum et utilitatem. Auctor verò hujus inclusionis est sine dubio malus daemon, et qui terrâ vesicitur serpens, et prono corde ad opes abijcit. Quæ causa fuit, cur antiqui sapientes draconem incubare thesauris dicerent, ut Romanus Clemens in Constitutionibus Apostolicis, lib. 4, cap. 5, et S. Basilus, hom. 24, animadvertunt. Vide quæ diximus supra, cap. 16, vers. 15.

VERS. 16. — *NON CONFERTUR TINCTIS INDIE COLORIBUS (1), NEC LAPIDI SARDONYCHO PRETIOSISSIMO, VEL SAP-*

(1) Hebraeus: *Non estimabitur cum Ketem Ophir.* Ophir nomen est regionis auro celeberrimæ; et ignotum est quid sit *Ketem*. Plerique aurum interpretantur. De auro sermo jam habitus est versiculo præcedenti, sub nomine *clausi*, vel *Ketem*. In Hebræo hæc vox interdum sine addito legitur: *Dixi Ketem: Fiducia mea tu es.* Interdum jungitur cum puro vel probato: *Ketem mundissimum.* Alibi appellatur *Ketem Phas*, vel *Ophas*. Sæpè denique, atque hic pariter jungitur nomini *Ophir*: *Ketem Ophir.* Septuaginta, cum hanc vocem vertunt, sibi metipsis non constant; sæpè enim reddiderunt *aurum*, interdum *argentum*; alieubi *gemmas*, in Psalmis vestem *arsenam*. Ibidem verò *Aquila, tincturam*; Symmachus, *dindema*. Nec magis inter Rabbinos convenit: alii enim explicant *coronam*, alii

PHIRO. — **VERS. 17.** — *NON ADEQUANTUR EI AURUM (2) VEL VITRUM, NEC COMMUTABUNTUR PRO EA VASA AURI.*

gemmas, alii mundum muliebrem. Nos tamen, ubicumque occurrit, exprimere credimus aurum, sed purissimum ac pretiosissimum quam reliquum ejus generis metallum. *Ketem* Hebraice et Arabice sonat claudera, obisignare, oculere. Voce substitutivâ, quæ aurum exprimit, caret Hebraei, sed ut varios pretii gradus significet, utuntur pluribus adjectivis, *Segur, Ketem, Thaur*, etc. Præterea aurum distinguunt nomine regionis, unde eruitur: Aurum Ophir, aurum Phasidis. Varia hæc auri nomina ante Davidem et Salomonem non leguntur.

NEC LAPIDI SARDONYCHO PRETIOSISSIMO, VEL SAPPHIRO. Hebraeus: *Cum sohem pretioso et sapphiro.* Sapphirus gemma est non ignota. Sohem est faciliè *Smaragdus*. Vide dicta in *Genesis*, ubi Moyses jungit aurum *Phison, et lapidem sohem*, ut hic Jobus aurum Ophir cum Sohem (Calmet).

לֹא תִחַדּוּ, non æquiparabitur, compensatur, proponderabit, sed comparatur, æstimabitur, sterneretur, innotion. effecti destinati, quia merces solumtur humi, et juxta se è regione collocantur, ut possint taxari seæ estimari. Sic Thren. 4, 2: *Tinctis India coloribus, et juxta se è regione collocantur, ut possint taxari seæ estimari.* Sic Thren. 4, 2: *Tinctis India coloribus, et juxta se è regione collocantur, ut possint taxari seæ estimari.* Sic Thren. 4, 2: *Tinctis India coloribus, et juxta se è regione collocantur, ut possint taxari seæ estimari.*

NEC LAPIDI SARDONYCHO, SARDIO, SARDI, OPHYS. Alii: *Sardonyche*; lapides isti sunt vicini. (Synopsis.) (2) In tertio nomen auri; sed hic exprimitur voce *Yahab*, quæ communior est auri appellatio. *Lechichit*, quod hic redditur *crystallus seu vitrum*, nuspium alibi recurrit in Scripturâ. Dicitur ex radice quæ sonat purum, mundum, pellucidum. Crystalli olim majus erat quam nunc, pretium, cui et apprimè congruit epitheton perspicax, pellucida. (Calmet.)

לֹא תִשְׁוּוּ, non æquabit, sive aequabit eam, i. e., pretium, sive valorem ejus. *Non æquabit illi, non valebit, seu valet eam, non potest par æstimari.* **וְעֵרְךָ** per ellipsin *עֵרְךָ לֹא תִשְׁוּוּ* quæ syntaxis et Ps. 89, 7.

AURUM דָּהָב, nomen auri generale. **VEL VITRUM.** לְבַרְזִית. Sic sanè vocant Judæi vitrum quod in ruptis frangunt. Muisi. לְבַרְזִיתֵי וְיִזְמִיָּהוּ וְיִזְמִיָּהוּ. Vitrum non longè ab Arabiâ in Judæa reperitur. Tacit. 3, 7. Plin. 36, 28. Alii vertunt *crystallus*, à puritate et perspicuitate, *beryllus, adamas*, qui pellucet crystalli more. In lapidum pretiosorum nominibus maximè variant interpretes. *Nitidissima gemma*; de hæc voce fuscè disserit Full. Misc. 4, 9, ubi hæc inter cetera habet: Vox hic tantum occurrit: Græci *σμάραγδος* rectè vertunt, quæ vox *smaragdus* est, et tria sign.: 1° Vitrum.

Obj.: Hoc certè non est *לְבַרְזִית*, quia hæc auru æquiparatur. — Resp.: Id non mirum distinguendū sunt tempora; multa apud nos villa, v. g. cinnamomum, quæ olim pretiosissima dicebantur. 2° Crystallum, ut ex Aristoph. Scholaste notat Stephanus, quomodo et antiqua Bibliorum Scholia Græca hic vertunt. 3° Succinum, teste Gorreio, viro harum rerum peritissimo. Illius autem pretium apud australes illos et antiquos populos auxit ejus raritas, et quod longè petium esset; nam in solo Prussia: littore reperitur.

NEC COMMUTABUNTUR וְעֵרְךָ לֹא תִשְׁוּוּ, et vel nec, nam negatio repetenda est, *permutatio ejus, nec permutabitur, sive permutari potest.* Apud veteres, ante nummos inventos, rerum fiebat permutatio, et res pro rebus dabantur.

VASA AURI, כְּלֵי זָהָב, *vas obrizū, vas auri puri puri.*

Postquam rebus pretiosioribus præfertur sapientia, nempe tinctis India coloribus, lapidi sardonycho, sapphiro, etc., cur etiam vitri mentionem facit, illudque inter gemmas et metalla pretiosissima colloca? Hæc difficultas industriam fatigavit interpretum; et quidem vix rimari datur, cur Jobus inter summi pretii gemmas et metalla vitri fragili tribuat æstimationis principatum. Quid vitro cum principe materiâ argenti et auri et adamantis? Esto æmuletur vitrum venustatem auri unionum; at in soliditate et diuturnitate vincitur: breve enim est vitri ævum, leni spiritus sufflatione tumescit et fingitur, et levi tactus injuriâ læditur et frangitur. Unde ergo olim vitro tante æstimationis census fuit? Esto Clæmus Alexandrinus, lib. 2 *Pedagogi*, cap. 5: « Curiosa, inquit, ac supercæ sua toramur in vitro vana gloria: ad frangendum et propter artem parior; quæ simul docet et timere et bibere, » etc. Ex fragilitate, inquam, vitri ejus preta exaggeratur. Nam cum vitrum transparentiam crystalli æmuletur, et cum auro et gemmis certet de notis gratiâ, vincit omnia fragilitate: siquidem et materiæ naturâ et ingenio artis ad frangendum parior est crater ex vitro figuratus, docetque simul timere et bibere. Conscientia enim fragilitatis census est pretiositatis. Nec tam quis bibit in vitro vetustum phalerum quam gratum timorem fractionis. Potator non fatuè satiat appetitum bibendi, qui potum admisceat titillatione blandientis periculi; nec nimis deliciatur in cautela fragilis notis quam in potu vetusti liquoris. Non satis sapiunt delicia, quas aliquis amissionis timor non condit et mellit. Tedium movet, non voluptatem, quod securissimè placet, quia quod diu placuit displicet; nauseamus enim ad diuturnè possessa: aliquis amissionis metus titillatione concupiscentiæ est, et ingenium placendi ex opposito auxilians. Ita ingeniosè Celada noster in cap. 1 *Judith*. § 20 morali.

Est igitur ejusdem sententiæ amplificatio, quæ veram sapientiam gemmis aliisque rebus pretiosissimis merito antepom. *Infinitus enim thesaurus est hominibus; quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitie Dei, propter disciplinam dona commendati, ut Sapiens ait, cap. 7, 44.* Quare infinitus? Ideo profecto, quia sapientie thesaurus omnium opum, quæ homini contingere possunt, summa est atque compendium. Nam si infirma familiaritas alicujus hominis cum rege tereno est honorum, et dignitatum et magnarum divitiarum origo, familiaritas cum rege caelesti, ejus potentia et largitas in amicos suos est infinita, ejus boni non erit initium? Quid deerit illi, qui Deum amicum habet? Cujusnam rei indigebit, qui Deum ipsum et ejus gratiam et amicitiam possidet? Quis non magno honore illum afficiet, quem Deus in hæc vita honore prosequitur, et in aliâ magnificat, propter disciplinam perfectæ custodiam? Hic ergo sapientia

sive purgatissimi et robustissimi, quod ideò *בֵּר* dicitur à *soliditate*; nisi forte pro *בֵּר* Jer. 10, 9, qui locus est ubi solidissimum et optimum nascitur aurum. Alii *Vas gemmatum.* (Synopsis.)

thesaurus penè infinitus est, qui non aliquid speciale bonorum genus, sed omnia bona animæ continet. Et ideò non minus verè quam audenter ait, Prov. 8, 18: *Mecum sunt divitiæ et gloria, opes superbe et justitia.* Secum enim adfert vera sapientia spiritualis divitias, id est, omnium virtutum actiones et purissimas voluptates, quæ non carnis obscenitatem, sed peccatam conscientiam comitantur, ut verissimum honorem, qui non ab hominibus querendus est, ut S. Paulus ait, sed à Deo ipso suos honorante et extollente suscipitur. Istæ verò virtutum divitiæ non exiles sunt aut moderate, sed opes superbe, id est, eminentes et cumulate, et tales, quæ virum sapientem, et apud homines admirabilem, et apud angelos magnum, et planè beatum efficiunt.

Sed oblectemus nos parumper hujus consideratione thesauri, et fortè ipsa consideratio cordis nostri duritiem emolliet, et ad illum querendum excitabit. Possumus autem thesaurum duplicem considerare; unum scilicet simplicem, qui magnâ copâ divitiarum unius generis constat, ut auri solius, vel argenti, vel gemmarum; alterum verò multiplicem, qui universas omnis generis divitias, ut aurum, et argentum, et gemmas, et vasa pretiosa, et vestes, et utensilia domus, et alias opes valoris immensi comprehendat. Huic postremo similem putamus sapientiam; quare eam thesaurum multiplicem sive omnes divitias animæ continentem appellamus; cui nihil omninè ad veram et omnimodam animæ puritatem et sanctitatem comparandam deficiat. Sicut enim qui invenisset illum thesaurum, quem vocavimus multiplicem, omnia haberet, quibus et sibi ipsi sufficeret, et sociorum sive amicorum necessitatibus provideret; ita inveniens hunc sapientie thesaurum omnia habet, quæ viro spirituali, et Angelorum amico, et celestis patriæ civi, et Dei per adoptionem filio sunt necessaria; quorum possessione et sibi ipsi sufficiens est, et aliis, quibuscum vitam agit, usui et emolumento. Quo namque indiget verus sapiens? Nonne vitâ? nonne salute? nonne cibo et potu et vestimento? nonne deliciis? nonne honoribus? nonne dignitate? nonne opibus, quibus et usque ad sanctum luxum sibi serviat, et ad alios largus imò et profusus existat? Sed hæc omnia celestis sapientia complectitur, universa ista unus thesaurus perfectionis habet; quare nemo inficiabitur, veram sapientiam jure optimo thesaurum multiplicem appellari.

VERS. 18. — *EXCELSA ET EMINENTA NON MEMORABUNTUR COMPARATIONE EJUS (1): TRAHITUR AUTEM SAPIENTIA*

(1) Hebraeus: *Non commemorabitur Remoth, vel Reemoth et Gabisch.* Uraque hæc vox latet, nec nisi temerè vertitur. Septuaginta: *Sublimis et gabis.* Symmachus: *Excelsa et sublimis.* Recentiorum interpretum plerique aiunt, Jobum gemmas designasse duas. *Remoth* verti solet *corallium*. *Aquila*: *Tela tenuissima*, instar holoserici. Theodotus: *Aromata.* Alii: *Pelles vel cornu monocrotæ*, seu potius hujus nominis fere. Hoc maxime omnium probo, cum *Remoth* femininum sit vocis *Reemim*, quæ voce frequenter in Hebræo significantur monocrotæ. Legitur eadem vox in Ezechiele 27, 16, in descrip-

tie, ut ait Baruch, cap. 5, versu 12, et seqq. Itaque in cœlum omnino abeundum est, ubi tabernaculum suum collocavit, unde fulgurat, unde in puras mentes lumen spargit; illuc nobis evolandum est, et cogitandum simile quiddam fieri oportere, quod Aristæus, prisca philosophæ eorum, sibi evadisse comminiscetur. Dicebat enim Proconnesius ille vir *θεοφιλέτατος* (ut Maximus Tyrus, dissertatione 22, refert) animam suam relicto corpore rectè cœlum petissee; inde Græcorum et Barbarorum terram universam, omnes insulas, fluvios et montes circumvisse, tandemque in hyperboreis constitisse finibus; hinc se ritus omnes, omnium rerumpublicarum observasse mores, terrarum omnium ingenia, mutationes aeris, alluviones maris, fluviorum ostia, quin et cœlum ipsum multò facilitus quam inferiora lustrasse. Denique mirabilem animæ peregrinationem exponebat, quæ divinam cognitionis genus consecutus fuisset, cum significare, opinor, vellet, à Deo atque à cœlo maximarum rerum intelligentiam hominibus accidere. Quam utinam nos peregrinationem adhiberemus ad percipiendam sapientiam, quæ à sublimibus Dei thesauris igneque solio accessenda est! Christus Jesus, in quo thesauri sunt reconditi omnes scientiæ et sapientiæ Dei, promissus condus et diribitor illius est, quod D. Joannes areano suo dicto admonuit: *Unctio igitur docet vos de omnibus*, 4 Joan. 2, 27. Ubi Christus sive sapientia vocatur *unctio*, hoc est, unguentum, ut S. Hieronymus allicque vertunt, propriè autem oleum odoratum et divinum, splendendum igne, ad fovendum et corroborandum aptissimum, unde sequitur lux, calor, fortitudo. Unctio enim, sive intimum istud oleum sapientiæ, oculos mentis fulgore suo illustrat et erudit, ut cœcit, *אור*, quod Heb. est *rubere*, Arab. sign. *candere*; hinc illis ADAMO de quovis jumento est *maximè candidus*; et NAKA ADINA, *camelus summè candidus*. Ita exponunt Aleamus Giggeus, Goliis. Sic ergo hic locus exponendus, *candebant*, vel *lucabant*, et *nitebant*, corpore præ margaritis. Constat hæc verè dicitur ex Levit. 15, 49, ubi *בדורה*, i. e., *lucida* lepræ macula, à Mose vocatur *דברת*, quod vertendum est (non, *alba impensè rubra*, quod absurdissimum est, nec, *alba subrubida*, quum certum sit geminatas radicales in *דברת*, ut in aliis, significationem intendere; nec, *alba, aut rubra*, quum Deus hæc duo junxerit ibi, et v. 24, 42, sed) *macula alba maximè lucida*. Quò pertinet, quòd *בדורה* *baheret* à Mose appellatur. Nam Arab. *BARBARA* *lucere* est, et Chald. *BAR* est *lucida*; Hebraicè etiam; unde Job. 37, 21, *אור בדורה*, *lumen lucidum*. Itaque *בדורה* propriè est *macula lucida*, vel *instar nivis candida*; qui verus lepræ color. Exod. 4, 6, Num. 12, 10, 2 Reg. 5, 27. Vide à nobis annotata ad Lev. 15, 49. Rursus, Cant. 5, 10 *דורית* *דורית*, nolim reddere: *Sponsum meus candidus est et rubens*, sed, *candidus est et lucidus*, i. e., summo candore nitens, *וְהָיָה כְּדָרָה*, quòd Jere. 2, 22, h. l. sic imitatur, ut patebit totum legendi: *Erant nive puriores, lacte candidiores, corpore margaritis lucidiores*; et sic omnia bellè coherent, quia nix, lac et margarite sunt concoloris. Quòd si ultima verba reddas, *gemmis rubicundioribus*, 1º idem candere et rubere dicuntur, quòd non convenit; 2º nec pleraque gemmæ rubent, sed soli carbunculi, ut ait his congeneres, *carchedoni*, sandastri, sardæ, etc.; 3º rubent tantum aëri aut ebriosi.)

(Synopsi.)

gnoscamus et virtutis pretiam atque pulchritudinem, et vitorum deformitatem, et mundi fraudes, et Satanae dolo, et salutis viam, et Dei providentiam, judiciorum formidanda, summum erga nos amorem, et alia similia, quæ scire pulcherrimam et salutarem dico esse sapientiam. Hoc oleum effudit in mentem Christus, cujus aleum effusum nomen est, quique ab unctioe nominatur, et dicitur etiam aliquando unctio, ut apud Danielelem, cap. 9, 16: *Occidetur Christus*; in Græco est *χρῆσμα*, *chrisma*, unctio: itaque veritè eo in loco Tertullianus contra Judæos, cap. 8: *Exterminabitur unctio*. Ille est enim intra velum magister, in animæ penetrali doctor, quem ait eleganter D. Augustinus cathedram habere in cœlo, qui corda docet: quam ob causam vocat etiam se lucem mundi. Vel unctio fit à Spiritu sancto, qui lucernam accendit, et siparium dejicit, ut clarè in luce ponatur veritates; qui, ut Davidis præconio intelligimus, *docet hominem scientiam*, Psal. 95, 10. Unctio illius est donum intellectus, quo vulnus ignorantia curatur, tenebrosæ mentis nebulæ disjiciuntur, grata lux oboritur. S. Irenæus, lib. 4, cap. 43, *chrisma veritatis* nominat; Gregorius Magnus, lib. 5 Moralium cap. 49, vult esse allocationem intimæ inspirationis, quæ humanam mentem contingendo sublevat. Ita reconditam et Deo dignam sapientiam illi attribuit D. Paulus, 1 Cor. 12, 8: *Alii per spiritum datur sermo sapientiæ*. Verum nihil refert Christo an Spiritui sancto id attribuamus. Constat hoc quidem certè, anatorem hominum Deum istam unctioem oleumque sapientiæ spargere per eorum mentes admirabiliter lucentis, qui clarissimis ejus luminibus obscedunt, neque nubem malitiæ obtundunt. Itaque gentium doctor instruens Timotheum: *Dabit, inquit, tibi Dominus in omnibus intellectum*, 1 Tim. 2, 7.

Benè habet; jam cognovimus unde sit evocanda sapientia. Divinè S. Jacobus, et felicissimè ad humani generis bonum et consolationem: *Si quis indiget sapientiâ, postulet à Deo*, Jac. 1, 5. Quis verò non indiget? In his mundi tui Ægypti tenebris, in circumfusæ errorum caligine, quam vitium in orbem inducit, in consiliis inopiâ, quam inexplebiles cupiditates et tumultus affectionum ingenerant, nisi nobis sapientia alluceret, quis tandem esset finis malorum? In tartareo flumine concupiscentiæ, quo ut sævo et ineluctabili torrente tam multi ad orbem et justissimas scelerum penas rapiuntur, quis reperire vadum posset, nisi duce et monstrante viam sapientiâ? Cùm tam multe sint aperte viæ damnationis, et scientia inleat, cæca precipitet ambitio, dicit in luto libido volvet, et velut in *νεκροταφείο* fonestè que in nigra nocte prelio tam multi vulnera mortuosque excipiant, quis salutis et vitæ locus foret, ni sapientia nos tantis periculis circumcessos velut è fati faucibus et calamitate eriperet? Sit aliquis in terrâ pollens magno et amplissimo dominatu, sit in opum abundantia delictus, sit omnigenæ compos eruditionis, et ingenii magnitudine possit estimare seculum, sit denique, ut Salomonis ore dicam, Sap. 9, 6, *consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientiâ, in nihilum computabitur*.

Hæc est autem vera sapientia, sapere quæ Dei sunt, et cognitionem ad bonam vitam, et Dei cultum gloriamque referre, non inflante scientiâ tumescere et efferi, eorum more sapientium, qui cum sibi viderentur sapientes, ob superbiam et impiæ mentis inanitatem stulti facti sunt, ait D. Paulus. Eleganter papa Gregorius omni ratione Magnus, lib. 2 Dialogorum, in Prefatione D. Benedictum appellat *scienter nescientem et sapienter indoctum*, qui, despectâ pompâ garritionum philosophorum, et crepante eloquentium hombo, ad querendam et perficiendam Dei voluntatem magno animo se contulerat. Quod tamen non dicit, ut ostendat, humanam eruditionem atque doctrinam esse alienam à viris probis et religiosis, sed ut potius intelligamus, multum abesse à splendore veræ sapientiæ, ad quam alia multa et magna requiruntur. Cujus perfectio inde animadverti potest, quòd cœli fetus sit, non soli; et proinde à Jacobo apostolo dicitur, *quæ desirium est sapientiæ*, Jac. 5, 17; et longè ante Baruch Deum *sapientiæ fontem* nominaverat, Baruch 3, 12; et vetustior quoque Salomon clarè dixit *omnem sapientiam esse à Deo*, Eccli. 1, 1. Qui omnes divinitus afflati homines procul dubio præsens hoc, de quo agimus, Jobi oraculum jam ante consuluerant, et ex eo unde petenda foret sapientia probè intelligentes, ad areanum ejus fontem Dei munere penetrarunt, atque aliis deinceps ad veram sapientiam divini duces et fidi mandatores facti sunt.

Neque verò existimare debemus similes aliorum fuisse homines illos quos Deus voluit esse internuntios atque interpretes suæ voluntatis et divinæ scholæ magistris: de quorum præstabili dignitate et amplitudine sacre eruditionis si quis loqui, ut par est, vellet et cogitare, intimum usque in animum penetrare opus esset, atque ad illum succedere, quem mirificè D. Petrus stylo cœli et inusitato cordis hominem dixit *absconditum* et areanum. Ibi sine dubio videremus ut in propriâ sede morantem sapientiam; quemadmodum excellente mihi exposuisse visus et predicasse D. Ambrosius, epist. 27: *Exterior, inquit, homo plerumque in se membra habet; interior autem cordis homo totus sapientia est, plenus gratiæ, plenus de coris*. Hoc ipsum more suo, hoc est, aureis symbolis, illustravit Regius vates, cùm Ecclesiæ typum scitissimum pigmentis convenust ad omnium admirationem; ita enim canit, Psal. 44, 14: *Omnis gloria ejus filia regis ab intus*. Illud ab intus satis innuit loqui illum de abscondito cordis homine, ubi non minus sapientiæ quam sanctionis domicilium est, unde vera et ingenio animo digna laus gloriaque redundat. Eandem rem insinuant commutatis verbis Septuaginta, qui sic habent: *ἡ δὲ δόξα αὐτῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως* *Εκδοθή*, *omnis gloria ejus filia regis Hæschon*. Quam ultimam vocem Didymus in Catena ait significare *λογισμὸν*, *cogitationem*, et dici omnem gloriam animæ peti à rege Hæschon, hoc est, Deo, rege cogitationum; qui, cùm in corde sacerdotum hominum velut in augustalis verendoque sacrario versetur, splendidissimas et pulcherrimas cogitationes in id immittit

lumine sapientiæ fulgurantes. Unde quidam Græci, ut notat S. Hieronymus, pro eo quod nos habemus, *ab intus*, legunt *ἐκ τῆς ἐκδοθῆς*, *ex cogitationibus*, quæ incredibili varietate exornantis animum sapientiæ decorem efficiunt. Quò referri quoque potest vocis *Hæschon* interpretatio; quòd docti volunt præterea significare opus textile et variegatum, reconditæ eujusdam artis excoctatione perfectum. Nihil sanè verum magis ipsa sapientiæ, nihil est magis compositio aut insigni pulchritudine speciosum. Quare cum sacri homines docent et eructant verbum bonum, tunc reclusis pretiosæ apothecæ valvis intus illa divitiæ panduntur; quæ de illis Job tanto ante præmonisset, *trahitur sapientia de occultis*, ab animæ videlicet penetrali, ubi sapientiæ gemmæ reconduntur, vel quiddam etiam omni gemmâ pretiosius. Quòd Hebræus textus sic offert: *Pretiosior est sapientia margaritis*; Septuaginta verò hoc modo: *Εἰς τὸν σπλάγχνον τῆς ψυχῆς, τράχε σαπιέντιαν* *super intima*, vel plus quàm intima. Vocant *intima*, quæ noster *occulia*, ea videlicet quæ vocant solent, arcanisque in thesauris ob pretium speciemque mirabilem servari. Ut enim in principum virorum sedibus oculi solent et tutissimo in loco teneri viroines, pretiosi lapilli, aurum, argentum, purpura diutiorque supellex, cùm tamen reliqua domus satis ornata videatur: ita in sacris hominibus cùm species cultusque exterior, et communis in publicâ luce conversatio incredibili modestiâ refuleat, tamen intus copiose longè pulchriores tenentur, quæ uno sapientiæ nomine comprehenduntur. Ita pulchrè Crescolius noster, Anthologia cap. 6, hunc locum illustrat et apud similitudinibus exornat. Vide plura copiosè et sublimiter de sapientiâ S. Dionysium, cap. 7 de Nominibus divinis.

VERS. 19.—NON ADEQUATUR ET TOPAZUS DE ÆTHIOPIA, NECTINCTURE MUNDISSIME (1) COMPOSTUR. IDEM EST SENSUS cum jam dictis, aliis verbis expressus ad majorem exaggerationem inestimabilis pretii, quo gemmas et stragulas vestes pretiosissimas sine comparatione superat et excedit valla sapientiæ, cum quæ nulla esse potest topazio, nulla lapillis vario colore radiantibus alivis rebus de pretio ac venustate contentio. Id quod Salomon quoque æquissimus rerum estimator haud obscure significavit his verbis: *Optati, et datus est mihi sensus; et invocati, et venit in me spiritus sapientiæ; et præpositi illam regnis, et sedibus;*

(1) Variis coloribus unctis lapidibus pretiosis. Vel de vestibus pretiosis, coloribus infectis intellige.

(Tirinus.)

פֶּטֶד־בִּי aliis, post Hieronymum, est topazius Arabicus: quam sententiam Brionius multis defendit, cujus argumentis plura addidit Pareau, p. 555, seqq. Aliis est smaragdus Æthiopicus, quod ipsum et Nubulbrinus à Judæo Mascatonensi accepit, (Rossmuller.)

TOPAZUS, *פֶּטֶד*, vel smaragdus; et topaz. et smaragdus vident.

ÆTHIOPIE, i. e., vel, insule maris Rubri, in sinu Troglodytico et Æthiopicò. Vide Plin. lib. 6, 29 et 37, 8; vel Indici. Topazius apud Troglodytas frequens est, smaragdus apud Æthiopes; Plin. 37, 5.

NECTINCTURE, etc. *בְּהַר בְּרוֹד*, auro mundo, sive puro, i. e. expurgato. Hinc constat *הַר אֲוֶרָה* aurum esse, non gemmas, quæ gemmæ jam purè sunt. (Synopsi.)

et divitias nihil esse duci in comparatione illius; nec comparari illi lapidem pretiosum; quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exiguum; et tanquam lantum testinabitur argentum in conspectu illius: super salutem et speciem dicitur illam, et propositi pro luce habere illam, etc. Sequitur in textu:

VERS. 20. — UNDE ERGO SAPIENTIA VENIT ET QUIS EST LOCUS INTELLIGENTIE (1)? — VERS. 21. — ABSCONDITA EST AB OCVLIS OMNIUM VIVENTIUM, VOLUCRES OBSCURE COELI LATENT (2). Est repetitio versibus duodecimi et decimi terti ad majus sapientie desiderium inflammandum, studiumque excitandum proposita rei celsitudine, q. d.: Hæc sanè sapientia tam pretiosa, ut diximus, tam fugiendis peccatis et prosequendis virtutibus necessaria, haudquamquam in seculo isto caeco et insipienti commoratur; nec est enim illius origo sub coelo, cum etiam celi aves lateat; significans eam in regione sublimari et æthereâ, quam pervagantur aves, nunquam inveniri, cum sit supercoelestis, ut quæ in veris virtutibus Deique cognitione supernaturali consistat, ideoque nec hominibus, quos per viventes intelligit, neque angelis, quos celi volucres metaphoricè appellat, notam esse, quod planè verum est, si naturalis duntaxat eorum vis spectetur.

Tropologicè. Vera sapientia, quæ neque ab homine, id est, terrena sapiente, cognoscitur, neque in suaviter viventibus et carnalibus invenitur; quæ neque abyssus, hoc est, astutus, possidet, neque iracundus et instans maris turbatus assequitur: quæ neque inter viventes sibi ipsis et propriis passionibus servientes, neque inter volucres, hoc est, superbos et arrogantes, inhabitat; manifestum est, quoniam à seculo excluditur, et cum impiis et peccatoribus minimè commoratur. Ita P. Alvarez de Paz, tom. 1, lib. 1 part. 1, cap. 7. Hinc sensum B. Gregorius, lib. 18 Moralium, cap. 24 et 25, confirmat: qui nomine terræ animam humanam, nomine abyssi corda hominum, et nomine maris inquietudinem mentium secularium intelligit; in quibus ait sapientiam non inveniri, quia neque hujus mundi voluptatibus pasçitur, neque duplicitate et astutiâ humani cordis possidet, neque curam secularium inquietudine delectatur.

Sed ad quid rationum momentis aut Scripturæ sacre testimoniis indigemus, cum ipsos mundanos se esse sapientiæ hostes et inimicos audiamus? Isti enim sunt, qui dixerunt Deo: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus; qui moniti à Domino, ut interrogarent de semitis antiquis, et de viâ bonâ, ut ambularent in eâ, dixerunt: Non ambulabimus; et rogati ut audirent vocem tubæ, responderunt: Non audiemus. Frustra testes adferuntur, ubi ipse mundus proclatam suam insipientiam confitetur. Quamvis autem mun-

(1) Repetitio est interrogationis, cui responsum subijcit, à Deo esse.

(2) Prosopopœia est, q. d.: Ne in sublimibus ipsi deum locis, quos aves volare solent, reperitur, nec sursum, nec deorsum, in abstrusis aut remotis locis. Vel, aves sunt angeli Dei, qui levés sunt et volucris naturæ, videtur faciem Dei; non tamen omnia assequuntur mysteria eius, nec ad Dei perfectionem intantum mentem omnino penetrant. (Synopsis.)

dani verbis non dicent se esse insipientes atque ignorantes, opera tamen illorum id manifestè testantur. Si enim eæci erant illi miseri et impuri Sodomite, qui, cum essent prope domum justis, ostium tamen ejus invenire non poterant, multo magis cæci nunc habitatores Sodomæ, id est, mundi hujus, qui inter tot magistros qui eos erudiant, atque in mediâ Evangelii luce non inveniunt ostium justitiæ, neque in janua suæ salutis incurrunt. Capi erant oculis Syri dum putabant se animum sequi, cum tamen Eliseum hostem sequerentur; qui eos collocavit in medio Samariæ, et hostibus sanguinem Syrorum sitientibus tradidit. Et multo magis lumine capti mundani, qui ab Ecclesiâ et ministris ejus proprii periculi admoniti, demonem deterrimè hostem tanquam fidelem animum sequuntur, qui eos non in Samariam inferat, sed in gehennam locum tormentorum detradat; de quo subditur:

VERS. 22. — PERDITIO ET MORS DIBERUNT: AGRIBUS NOSTRIS LIVIDUS FAMAM EJUS (1). Id est, perditio ac mortuus homines non viderunt nec possederunt sapientiam, sed aliquam duntaxat ejus famam perceperunt. Primò, quia in morte et inferno videtur insipientia peccatorum, et per consequens contraria sapientia quasi umbrâ tenuis cognoscitur. Norunt quippe infelices illi scotes se fuisse damnatos, quia sapientiæ Dei minimè studere: quod nihil est aliud quam sapientiæ famam velut aure sive per auditum nosse, ut discriminetur ab electis qui et audierunt et strictissimo amplexu sapientiam tenerunt.

Secundò, quia quando primum peccatum et mors per Adæ peccatum ingressa sunt in orbem, sparsus est rumor et fama de Messia seu Christo, qui est Sapientia Patris, in terram aliquando venturo; et sic illi qui Jobi tempore adhuc in limbo erant Patres, quantumcumque hic longævii fuissent ac docti, damnati item et demones, quantumcumque sagaces, non nisi exiguam habuerunt scientiam et notitiam vere sapientiæ.

Tertiò, quia philosophi gentiles et infideles, qui in inferno versantur, umbram aliquam sapientiæ cognoverunt.

Quartò simplicissimè, quasi dicat: Sapientia sese quidem exerit ad vitam, et ad mortem, aërem et terram, et loca subterranea, ipsaque penetratla mortis, et centrum terre, quò penetrat fama ejus: ipsa tamen sapientia et fons sapientiæ non ibi, sed in Deo et solo divinitatis quaerenda est. Nam uti subjungitur,

VERS. 23. — DEUS INTELLIGIT VIAM EJUS, ET IPSE NO-

(1) Sententiam esse puto, sapientiam longè à nobis esse dissitam, et habitare quodammodo in remotissimis locis. Porro loca remotissima perditio et mors dicuntur, quod qui illic se conferunt, periculum mortis subeunt propter longam peregrinationem, etc. Itali enim, quem ex remotissima regione venissis significare volunt, dicunt proverbialiter schemate: È venuto da casa del Diavolo.

Arripis, etc., quasi dicant: Ubi sedem habeat sapientia, non est nobis planè ignotum. (Menochius.)
Mors ET PERDITIO, id est, mortui et perditii in inferno. Allegoricè, qui in limbo sunt patres, quantumcumque longævii hic fuerint ac docti; damnati item et demones. (Tirinus.)

VIT LOGUM ILLIUS. Deus, inquit, ex se per noscitur viam, quæ creaturas ad sapientiæ amplexum perducit; creaturæ verò minimè, nisi ex Dei beneficentiâ et largitate. Via sapientiæ lex divina est, sive ipsius legis discipula; quod Sapientia ipsa sic testatur, Prov. 8, 32: *Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, et estote sapientes*; quasi diceret: *Carpite viam et acquirite me. Locus sapientiæ Deus est, sicut ipsa docet, Eccli. 24, 5: Ego ex ore Altissimi prodivi. Ergo et viam et locum nosse Dei est à naturâ, cæterorum à gratiâ. Locus sapientiæ dicitur Deus, vel sapientia increata, quæ in eo non inest formaliter, ut schola loquitur; vel create, quæ in eo non inest, sed ab eo genitè dicitur et efficiatur. Nos enim Dominus hæc gratiâ et honore dignatur, ut nobis sapientiam suam, quæ est thesaurus absconditus, thesaurus inaccessibilis, offerat: ad illam nullum naturâ nostrâ aditum habemus; tamen illam Deus nobis offert, ita ut nobis ad eam inveniendam longis viarum circuibus minimè sit attendum. Cur verò? Duntaxat patiamur nos à Deo nostro doceri, et hic thesaurus nobis offerretur. Bonum igitur hoc singulare et eximium est quod Deus nobis tribuit, quando ipsi visum est nobis id, quod ita à nobis alienum erat et quo privati eramus communicare.*

Vide quoque superius de hæc Dei sapientiâ diximus, cap. 9, vers. 6. Quibus hic adde ex S. Dionysio de divinis Nominibus, cap. 7: *Dei sapientiam increatam omnis mentis et rationis, omnisque sapientiæ et intelligentiæ causam esse, et ipsius esse omne consiliura, et ab eâ omnem scientiam et intelligentiam proficisci, et in eâ omnes thesauros sapientiæ et scientiæ Dei absconditos esse. Etenim conveniunt iis quæ antea dicta sunt, causa supraquam sapiens et omnia sciens, per se sapientiæ et totius sapientiæ tam universalis quam singularis effectrix est; ex eâ intellectuales ac intelligentes angelicarum mentium virtutes simplices ac beatas habent intelligentias, etiam non dividuis, aut è dividuis, vel sensibus, vel divisis rationibus ratiocinando divinam colligunt scientiam; nec isdem communitè adherent, sed ab omni materiâ pluralitateque pure, spiritali à materiâ secreto atque uniformi modo ea capiunt, quæ in divinis intelligi possunt: estque illis vis spiritalis atque operatio impermixtâ et immaculatâ puritate resplendens, et conspicuè divinarum intelligentiarum; quæ divisionis ac materiæ carentiâ, nec non deformi unitate, ad divinam et plusquam sapientem mentem ac rationem, quantum fieri potest, per divinam sapientiam efformatur. Hinc etiam anime ratiocinantium diu obtinent, quæ dum per digressus quosdam et per ambages rerum investigant veritatem, propter divisionem et omnimodam varietatem non parum ab unitis illis mentibus deficient; sed ubi demùm è multis in unum sese colligunt, angelicæ etiam, quantum quidem animalibus congruit, intelligentiæ æmulantur. Quin et sensus ipsos si quis sapientiæ quendam sibi esse dixerit, nequaquam à verò aberrabit. Nam et demonum quoque mens, in quantum mens est, ex ipsa est; in quantum verò mens*

est, et id quod appetit nec scit nec vult assequi, verius à sapientiâ defectio dici debet. Est igitur divina sapientia ipsiusmet sapientiæ create atque omnis etiam mentis, rationis ac sensus principium, et causa, et procreatrix, et perfectio, et custodia, et terminatio. Quam porrò sublimi modo ac ratione ista omnia complectatur, idem S. Dionysius paulo post edisserit: *Mens, inquit, divina comprehendit omnia cognitione quâdam eminenti, quæ secundum ipsam et met omnium causam in se omnium cognitionem anticipat, priusquam angeli fierent cognoscens angelos, eosque creans, cæteraque omnia intus et ab ipso, et ut ita dicam, exordio noscens, et in rerum naturam proferens; idque arbitror Scripturam significare cum ait: Qui novit omnia priusquam fiant, Dan. 15, 42. Non enim ex rebus ipsis res discens, novit eas divina mens, sed ex seipsâ et in seipsâ secundum causam omnium scientiam et notionem et essentiam præhabet, et ante comprehendit, non singulis secundum cuiusque speciem intendens, sed secundum unam causam complexione coniecta sciens et continens: sicut et lux secundum causam tenebrarum notionem anticipat, non aliunde quam ex luce tenebras noscens. Seipsam igitur divina sapientia noscens sciet omnia; materialia immaterialiter, dividuis sibi indivisè, et multa unicè, ipso una omnia et cognoscens et producens. Nam si secundum unam causam Deus omnibus esse imperit, secundum eandem unam causam sciet omnia tanquam ex se existentia, et in seipso ante præexistentia; et non ex rebus rerum accipiet notionem, sed et ipsis singulis ipsarum aliusque aliarum notitiam largietur. Non habet itaque Deus peculiarem scientiam suam, aliam verò communem res omnes complectentem; ipsa enim omnium causa seipsam cognoscens, nullo modo ea, quæ ab ipsâ sunt, et quarum causa est, ignorabit. Hæc igitur Deus res cognoscens non scientiâ rerum, sed scientiâ sui ipsius ipsas novit. Quibus verbis sanctus Dionysius ad Dei sapientiam investigandam et pro captu nostro cognoscendam viam aperit prorsus admirabilem.*

VERS. 24. — IPSE ENIM FINIS MUNDI INTUETUR, ET OMNIA QUÆ SUB COELO SUNT RESPICIET. Hæc ex præcedenti versu allatis clara sunt et perspicua. Intuetur, inquit, et respicit omnia singulari quâdam observatione et circumspectione, ut rerum ordinem intuetur, et sine latione naturæ earum finem à se destinatum attingat. Qui enim credibile est, ut illa quis ignoret quæ ingenio designavit, et arte perfecti? Nam omnia quæ mundi complexu tenentur, in numero, pondere et mensurâ confecti, Sap. 11, 21, hoc est, eo molimine sapientiæ, eâ consilii luce et miranda moderatione, quâ major cogitari nequit. Et quantummodum videmus solem naturæ suæ bonitate radios undique spargere suos, et calor sui divitias ultrò fundere, sic immensa illa sapientia infiniti sui luminis sentillas mittit, et undique universum beat. Ab illâ uti uberrimo et copiosissimo fonte omnes artes et recondite scientiæ, atque arcana et magnifica ingeniorum vis profluit,

Quam ob causam matrona illa nobilis parens Samuelis divino instincta Deum scientiarum nuncupat. Ab illa ordo in omnibus, et mirabilium operum pulchritudo, et velut in concerta symphonia omne artificium et admirationem superans manavit. Itaque S. Paulus multiformem sapientiam Dei predicat, Ephes. 5; et David, Psal. 76, 15, cantu extollit ejus adinventiones, vel ut vertit Symmachus, *μυστηριώδεις, machinamenta*, excogitationes rerum mirabiles, molitiones inauditas, quas non nisi interminata Numinis sapientia potuit concipere; quarum hic aliquas Job recenset.

VERS. 25. — QUI FECIT VENTIS PONDUS, ET AQUAS APPENDIT IN MENSURA (1). Significat inprimis Deum suum

(1) Hujus et proximi versûs cum duobus postremis versiculis nexum omnino optime perspexit et explere jam sepius à nobis laudatus Boullier, ejus Observat. Miscellan. in lib. Jobi quàm à recentissimis interpretibus ferè neglectas videam, ex illis quæ ad locum nostrum illustrandum faciunt (p. 272), hic apponere liceat: « Verba בְּשֵׁקל לִירוֹת מִלֵּיל נִחַל non prepositio est, ut verti, ut faceret ventis pondus; sed ex præpositione *ע* *ו* que bene redditur: Quam faceret, commissurâ et factâ cum sequentibus, tum dicit homini (v. 27), et tali sensu: Jam inde à primo mundi satù, rerumque et primordiis Deus homini, religione institutâ, verè ac solide sapientiæ lumen impertiit. Si priorem interpretationem sequaris, id est incommodi inest, quòd è à divini sapientiæ ad humanam præcipiù saltu transiliatur. Quis enim, quæso, erit nexus? Numini ex-plorata ab omni seculo fuit sua sapientiâ, quæ res æternas exquisitâ arte, pondere, numero et mensurâ fabricatus est; dumque hæc omnia architectaretur, docuit hominem, quò potissimum in re ipsius hominis sapientiâ consistat. Vides quàm confragosa hæc è sint et hinc. Noster ex adverso enarrandi modus orationem datæque libere, quæ continenti serie fluit, et sic procedit: Ab rerum initio, dum mundum aspectabilem conderet Deus, tunc religionis sanctæ jura legesque posuit, quas statim hominibus patefecit. Quasi Jobus sic loqueretur: En tibi sapientiam illam, hominibus vestigiis imperium, ejus se constituit, jamque ab origine primâ hominum generi revelavit. Eam miseri mortales cum ex animis erassissent, utpote quos conditoris sui ceperat oblivio, et propriæ mentis ductu quesivisti, in avia sese induerunt, et irremediabiles labyrinthos, irritò labore. Qui delubra igitur et edita templa sapientiæ adire cupit, et atque ad eam penetrare sese, ad Creatorem suum redeat oportet, et primæ revelationis vestigia recolat. Tum peroset, timere Deum, et recedere à malo, eam veram demùm esse sapientiam. » אַל לַעֲשׂוֹת ה. 1. quom quando notat, ut 2 Sam. 18, 29, וְשָׁלוֹ, quom mitteret; Exod. 14, 27, וְשָׁלוֹת בְּךָ, quom apparetur dilectum. Vid. et Genes. 24, 65, Dent. 25, 12, Ps. 46, 6. Et h. l. versu proximo *וְשָׁלוֹת בְּךָ* וְשָׁלוֹת בְּךָ, quom mittet, tribuit, quia ille rebus quasi incantabit, et arbores ac plantas versas terram deprimit, tanquam si pondere aliquo premerentur. Sic etiam Plinius Hist. Nat. 2, 48, *pondus incursumque ventorum jungit*. Pareat sensum hisce verbis inesse dicit: Quoscunque habeant vires venti, ex omnes, nec plures nec pauciores, ab ipso creatores his tunc indite fuere, cum hunc orbem in ordinem redigeret. וְכִבֵּד תֵּן מִדָּבָר, et quom aquas libaret mensurâ, quom quasi statim appenderet aquam, quom cuique loco attribuit, ut maria et flumina intra certam mensuram certosque fines se continerent. A. Schultens simul *librationem* significari existimat exactissimam, quæ aquarum infinita illa vis et moles constantissimè æquilibrium suum servat,

cuique vento indidisse pondus, hoc est, vim et propulsionem ad certum quemdam impetum et cursum ex uno loco in alium. Alia est enim vis, alius impetus et cursus per orbem Zephyri et Euri, Aquilonis item et Austri. Ne verò quispiam putaret scientiam ventorum vel tenuitate ac villitate materie, vel facilitate noscendi non magno æstimandam, Salomon in sapientiâ inducitur inter alia præcipua, quorum scientia sibi divinitus data fuerat, ventorum cognitionem commemorans; sic enim ait, Sap. 7, 17: *Ipsè dedit mihi horum que sunt scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, etc., commutationes temporum, stellarum dispositiones, naturalium differentias virgultorum, virtutes radicum, vim ventorum, cogitationes hominum, et quæcumque sunt absconsa et improvisa didici: omnium enim artificè docuit me sapientiâ*. Et verò arduum est nosse que sit materia ventorum, unde ejusque origo, quæ causa tanti et tam pertinacis impetûs ac celeritatis, à quo singulis suorum cursum discreta et dimensa fuerint spatia, quemadmodum sua cuique periodus et duratio præfinita sit; quæ ratione ventorum vicissitudo et alternatio tam constanti ordine certaque lege procedat, unde ventis tantæ vires tantaque mirabilium effectuum diversitas. Ergo tenuis quidem res ventus est; et ejus scientiam callere non tenuis et gloria, nec minima sapientiæ pars. Inter ea enim, quæ difficile philosophia nostra assequitur, est cognitio naturæ ventorum: in quâ explicandâ valdè se philosophorum princeps Aristoteles torquet; et post omnia ejus documenta et ratiocinationes id verissimum est quod Christus dixit, Joan. 5, 28: *Necis unde veniat, aut quò vadat*. Id est, ignoras unde processerit, et quò tendat: idèque illum penitus ignoras, ejus principium et finem non cognoscis. Levisimè fertur ventus, extollitur, et volat, facillimèque dissipatur; de quo si quæras quid remanserit, nihil penitus invenies. Hæc tamen Dei potentia, quæ fecit ventis pondus. Quod idè dictum credo, quia verè qui omnia disposuit in numero pondere et mensurâ, ita attemperavit ventorum flatum, ut non nisi secundum divini ordinis dispositionem, discurrerent, prout conservationi expedit universi, juxta illud quod S. David postea dixit, Psal. 148, 8: *Spiritus procellarum, que faciunt verbum ejus, id est, mandatum ejus*. Nec enim ventus oritur ad sui libitum, aut sine libramento et pondere, sed tali impetu quali Deus concidit: ita misit ventum qui exsiccaret aquas maris, ut viam Israëlitis faceret: ita etiam in mare perturbaret, et grandem tempestatem excitaret, quò Jonam fugientem revocaret: ita etiam ut orygo-metra aut eoturnices quasi in alis suis ferret, et alibi ut locustas Agypto expelleret, etc. Quæ in re Dei potentia manifestè conspiciunt, qui rem, quæ tam aliena videtur à mensurâ et pondere, non esse aut fluere permittit, nisi sub determinato pondere et mensurâ, quam ille statuit.

ad legem altitudinis omnem suum motum fluxumque conformare coacta. Quæ interpretatione tamen nescio, annon poete nostro subtilior physices cognitio tribuatur, quàm ab illa ætate jure expectari posset. (Rosenmüller.)

Ceterùm B. Gregorius, lib. 19 Moralium, cap. 4, aliquod altius in his verbis contemplantur: « Velocitate, et inquit, ac subtilitate ventorum in Scripturâ sacrâ et solent animæ designari, sicut per Psalmistam de Deo dicitur, Psal. 47, 11: *Qui ambulat super pennas ventorum*, id est, qui transgreditur virtutem animarum. » De quibus et illud intelligi potest, Psal. 154, 7: *Qui producit ventos de thesauris suis*. Animas namque hominum ipsemet de suæ omnipotentis thesauris creando producit. Et quasi alludere videtur ad illud, quòd, animam hominis producturum, Deus dicitur inspirasse in faciem ejus spiraculum vite, Gen. 2, 7, quasi ex intimis, reconditoribus et diutioribus pectoris et cordis sui thesauris illam educens. Quoniam igitur anima quasi ventus et spiraculum quoddam est, periculum habet imminentesium, ne subito se extollens dissipetur et perat. Nihil enim faciliùs dissipatur et absomitur quàm ventus, è videlicet ipso quòd è terre exaverit ortus supra terram elevatus discurrit et fluit. Nihil facilius est quàm animam nostram per elationem et superbiam absumi, et dissipari omnem illum virtutem; considerans enim naturam suam excellentem nobilemque, se supra seipsam extollit; idcirco ad sui conservationem fecit Deus ventis pondus, hæc de causâ illi adjuvit terrenum corpus, cujus gravitas pondere continetur ne diffluit. *Corpus, enim quod corruptur aggravat animam*, Sap. 9, 15. Pulchre hoc expendit S. Chrysostomus, hom. 12 in Genesim ad illa verba, cap. 2, 7: *Et formavit Deus hominem pulvere de terrâ: Deus, inquit, cui tanta est salutis nostre cura, ad nostri eruditionem Prophete linguam sic direxit. Nam cum superius Scriptura dixerat: *Et fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit illum, et dedit illi omnium visibilibus potestatem, ne ignorando, quomodo constitutus sit, magnus sibi videatur, et præscriptis sibi limites transeat; repetendo docet formationis ejus originem, et quomodo productus sit, etc.* » Pondus itaque ei subiecit, ut in humilitate se homo contineret, neque limites suos transgredi auderet.*

Tropologice igitur Deus fecit ventis pondus, hoc est, animis, ventorum instar, virtutum levitate præditis, et per eorum volantibus pondus adiecit tentationum. « Pondus enim ventis facere, ait D. Gregorius supra citato, est concessam electis de virtutibus gloriam permixtâ infirmitate temperare. » Et in sequentibus: « Sancti, inquit, viri, qui sancto et sublevantur spiritu, ad summa rapiuntur, quomdiu in hæc vitâ sunt, ne aliquâ elatione superbiant, quibusdâ tentationibus reprimuntur, ut nequaquam tantum proficere valeant quantum volunt; sed ne extollantur superbiâ, fit in eis ipsarum quædam mensura virtutum, etc. » Confirmat hoc Eliæ exemplum, qui miracula patrabat, et tamen mulierculam Jezabelem fugiebat, mortemque à Deo petebat, et addit: « In illis virtutibus Elias quid de Deo acceperat, in istis infirmitatibus quid de se etiam poterat, agnoscebat. Illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis. In illis virtutibus ostendebat quod acceperat;

in istis infirmitatibus hoc quod acceperat custodiebat. In miraculis monstrabatur Elias, infirmitatibus sanabatur, etc. » Item: « Ad iua pertrahit caro, ne extollat spiritus; et ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus levat, ne jaceamus in infinitis: caro aggravat, ne extollamur ex summis. » Lege plura in hæc sententiam eodem loco et cap. 5.

ET AQUAS APPENDIT IN MENSURA. Ubi notat Pineda noster rectè mensuram aquis congruere, ut suis quæque rationibus accommodatis et opportunis examinet et diducet Deus: nam numerat ea quæ multitudinem constant; ponderat quæ mole et magnitudine; at liquida et effluentia mensurat. Quapropter propprissime ventis pondus, aquæ mensuram adhibet.

Porro arcane Deus vento, hoc est, spiritui, facit pondus, afflans hominis animum, ut à spiritu agatur quò docet; aquas appendit in mensurâ, dum sicuti arentique animæ stillicidia quædam divine suavitatis immittit ea proportione quæ arentem recreet, nec perfundat.

VERS. 26. — QUANDO FONEBAT PLUVIUS LEGEM, ET VIAM PROCELLIS SONANTURUS (1). — VERS. 27. — TUNC VIBIT ILLAM, ET ENARRAVIT, ET PREPARAVIT, ET INVESTIGAVIT (2).

(1) Venti enim, procellæ et tempestates, quæ vago et incerto cursu ferri videntur, viam tenent quam illis præscripsit Dominus. (Menochius.)

וְשָׁלוֹת בְּךָ וְשָׁלוֹת בְּךָ, quom faceret pluviam statuentem, i. e., quò tempore, quò loco, quæ copia, quò fructu et eventu deluere debeat. De וְשָׁלוֹת, præter hæc locum bis tantummodo, infra, 38, 25, et Zachar. 10, 1, occurrente, saltem notante, forsân ab Arabico, *šalūt*, secuit *mbs*, legenda sunt, quæ Michaelis disseruit in Supplem. p. 705, seqq. (Rosenmüller.)

(2) Cum Deus mundum condidit, tunc veram ostendit docuitque sapientiæ viam, et rationem illam parandi et investigandi tradidit homini.

INVESTIGAVIT, investigare docuit. (Menochius.) Tunc, seu ab initio creationis mundi, *vidit illam*, id est, visibilem fecit Deus sapientiam, per suos nempe effectus, per quos et angelis et hominibus innotesceret, saltem ex parte; et enarravit eam, seu ipsa declaravit celo et mundo, et preparavit, nempe tam hominibus quàm angelis sapientissimè omnia et elegantissimè condendo, et ornando, et investigando; id est, exegit, requisivit ab omnibus ratione utentibus, ut eam agnoscerent, agnitam venerarentur, ei obsequerentur et parerent in omnibus. Ille enim finis et scopus est omnis elegantie et ornatus cœli et terræ, omniumque creaturarum, ut nempe ex his tantum ex libris divinitatis (ut aiebat Trismegistus) disceremus Dei sapientiam, eandemque laudaremus, coleremus, servaremus.

Allegorice, S. Gregorius hæc exponit de Filio Dei, qui est incarnata Sapientia, quam vidit Deus, quia spiritus est; enarravit, quia Verbum; preparavit, quia remedium; investigavit, quia occultum. (Trinus.)

וְשָׁלוֹת בְּךָ, tunc, quom hæc admirandam ipsam universitatem ordinaret, *vidit non solum esse sapientiam, sibi perspexit eam habuit, verum et enarravit eam*, declaravit et manifestam fecit nobis, ut ex istis operibus suis discere possimus, illum omnium solum esse sapientem. וְשָׁלוֹת, *apertit eam*, ut scilicet res omnes illa apparerent, ex quâ sunt elegantia forme et figure. Haud tamen rejicienda Boederlini conjectura, legendum *וְשָׁלוֹת בְּךָ, intelligit eam*, è conmate 25. Respondet enim וְשָׁלוֹת, *vidit*. Nemo præter Deum scit quid verè sapiens, quid factu op-